

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
13 Iunie st. v.
25 Iunie st. n.

Ese in fie-care duminica.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 24.

ANUL XVIII.

1882.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$,
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 2 galbeni.

Elmira.

— Roman original. —

(Urmare.)

În o asemenea clipă, i eși un strigăt rupt din inimă.

— Mor! — dișe cu glas stins, — mor; unde e mama, chemați-o!

— Nu muri, Pepită dragă! — răspuse mătușa netedindu-i părul.

— Ba mor! și oh! cum me... dore...

— Ce te dore?

— Me dore inima... după... acel ce merge... la...

— După cine? — repetă dna Scurtescu plângend. Rosti lin un nume... un nume îndepărtat și iubit. Surise la o amintire dulce, apoi se aredică privind în giur; recădend însă cu un ah! amar...

Vai! așa se rupe flórea de uragan, așa se stunge șteua. scăpétând din sferi în sferi!

O cumplită intristare, și-o mută smêncinare se puse în fața tuturor. Nemișcați așteptau sosirea doctorului, om forțe căutat în acele vremi.

El contemplă adânc simtómele ivite, lucrau rapid și înverșunat. I cercetă pulsul, unghiile degetelor începură a învêneti.

— Cum e? — întrebă mama Elmirei.

El clătina capul. În alta chilie descoperi, că doctoria nu pôte ajuta, césurile i erau numêrate.

Și nu peste mult, i peri tótă puterea, în chinurile unor sgârciuri turbate. Se frângea în contrageri spaimentătoare...

Înainte de međul nopții își recunoscú părintele; apoi încă odată cu suris fericit rosti numele junelui iubit și adormi cu espresia fericirii, ce nu dispărú nici după ce spiritul curat se avêntá la creatorul ceresc...

Ce-a fost mórtea ei pentru Elmira, n'ar fi putut spune nici șiróiele ce vêrsase punêndu-i mirtul, nici literele trimise lui Stoicu, nici glia ce aruncá mormêntului, care o aședá la sinul mamei, ce iubise așa adeverát.

Ce nopți au urmat acestei zile, și ce dureri i se săpará pe inimă?

Tristá de mórte întimpiná pe Stoicu dicênd:

— Așá! așá a ne revedé, nu am gândit nici odatá.

Și el strivit de desperare, blástêmand, mórte și viétá, își uní r'ânsul cu ea.

Sêrmanul! invinováți oribil mórtea ce-l despártise de Pepita, neșciind că după puțin mórtea i ve împre-

ună de nou, sigiland amorul lor și din colo de mormânt, cu credința eternității!

În acea lună pustie a cărei presimțire avú, sosi și Marta, antáia dată ca nevêstá.

Mândrá, strălucindá trecú vechile suveniruri, cu indiferentism ieráš. Pentru Elmira găsi abia o umbrá de interes, corespondința le încetase mai de mult.

Ce avú mai însêmnat, fu vestea, că întêlnise pe Severin prin Sacsonia, unde făcea studii de invêțatoria mai înaltá.

Atát, mai mult nu!

Fêta simți schimbarea între Marta de acum, și Marta de odiniórá. Și neavênd înțelegerea strălucirii, se retrase cu înstráinare.

Totuș ursita nu o cruțá, de alta esperință mai crudá.

Fiind cu mama ei în gráдина publicá, Dărăvescu întrebându-le de sánêtate, propuse Martei, sê remáná până va întórce el din alt suburbiu.

Ea cu acel aer susceptibil, ce ráneșce mai réu, dișe:

— Nu remán aici; du-me la societatea mie potrivítá!...

Ferul iadului pe fruntea Elmirei, n'ar fi ars mai adânc decât aste cuvinte.

Amețítá... scuturatá... și sdrobotítá îndurá și asta săgêțá...

De erá nebuná iubirea ei, asta dovêdă brutalá o convingea de natura interesului cu care s'a lipit Marta odiniórá...

Perdú dará și asta credință. Oh! erá cumplit... cumplit...

A fost dará preursit ca ea sê nu aibá nimica... nici un suflet tinêr... prietenos?

Frântá, desamăgitá se pomeni la prăpastia, se înghiți cea din urmă remășiță a credinței...

În locul ei, i remase un petec de negură, din care invêțá, că: „amicie adeverátá, dragoste neprefăcutá, dor pêntru binele aprópelui sânt vorbe cu sântá însêmnátate, pe care guri rele necinstesc rostindu-le“.

Întêmplárilé nêválirá așa repede, evidența i se sdrobi așa ósebit, cât avú trebuință a-și da sémá despre ele.

Se concentrá dará în sine, recapitulând trecutul pe paginile țiarului. Sevêrsiá cu o amará caracteristicá tablouri vii, căci după cum trebuia a se teme mai mult de sine ca de sórte, voiá într'o țí recetind aceste pagini, sê vedá că a tráit odatá, căci ce-a urmat a fost mórtea... mórtea... alta nimic.

Nu plângea; nu desperá. Nu cunoșcea lumea, dar în neesperință i zăcea puterea.

Suvenirea lui Severin, și tinera ei simțire le acoperi cu vëlul alb al nevinovăției, închidându-le în inimă. Pepita i fu geniu insoțitor, pentru Marta puse doliu, ca și când ar fi murit.

Cu ele remase pacinică și serioasă; vechia veselie peri sub sarcina ispitelor...

— Ce a fost a trecut, ori va fi în veci, — duse resignată.

Însă la ce se referia: la amor, prietenie; la el séu ea?

Mult a luptat tăcută; a luptat greu — cu sine.

A luptat mult; căci a pierdut mult...

Apoi a scuturat noianul cutropitor, resolută a nu rămâne ființă nefolositoare, luă refugiu la mica lor bibliotecă, dorind a se pregăti din un ram, căci viitorul cine știe?

O țintă i plutiă confus prin crier, nu o pricepea, dar se acăță de ea ca scufundatul de un pai.

Și acum erau césurile demineții închinată economiei, după amédu însé eră a școléi, ori a studiării.

Prin séri de véră, zuri cu diamante în calice de flori, fu retragerea Elmirei împoporată de sublime idealități, ce-i ușorau resumarea celor cetite ori studiate; séu pentru a-i innoi minunatele motive, ce înfigea cu acul în brodării. Formau planul învățământului, în care cu aspre osteneți sta de o potrivă ca elevă și profesoră.

Ce-i serviă ca recorire, erau cântecele lui Heine.

Cântece de pustiu chin, și selbatic amar.

Doi ani trecură așa, când pică o nenorocire în familia lor.

Munca și chibzuirea bună a acestor soți căștigase un mic capital, pentru vremuri de lătrânețe. Îl depuseră după mari socoteli în banca mai solidă a orașului.

Fatalismul au nenorocul unei epoce fórte speculative, dase faliment mai multor firme vestite, între ele și acea cu chiverniséla lor.

Lovitura veni neașteptată, și cădù mai greu de cum arétau ómenii.

Scumpetea unor vremi secetóse și fără rod, da grigi cum a trăi? Cheltueli erau multe, creșceau cu vârsta copiilor, ier mândria le făcea, în a nu cere ajutorul altora.

— Nu sânt ca unii, ce sănătoși și cu stare, se pun în cărca nației, cerșind stipendii pentru copii, — dicea Scurtescu totdeuna.

Și cine sē nu fie lăudat mândria lui? Cine din acei nepreocupați, ce an pe an numeră banii aruncați unora, ce-i pradă cu Bachul și Gambrin?

Și cale vale atât

Sfērșind îndoparea științei, cu ce respălătesc buhurile din cari se împărtășiră?

Vai! trecând în cōda străinilor...

Dar se lăpédăm asta pagină a istoriei nōstre sociale culturale. E négră ca păcatul, urită ca scārba; ne mângăie esepțiile!

Îngândurarea părinților rupse tăcerea Elmirei.

Hotări a-și valoră științele ca învățătorésă, fie macar numai pentru a susține lipsele lui Iancu, care în gimnasiu eră flăcăiaș vrednic, fără păreche.

Aici găsi pedeci la iubirii ei, fiind pe atunci ne mai pomenit, ca o fetă sē iee lumea în cap, pentru căștig.

Acul, croitoria ori lucrarea în fabrici, eră tot isvorul femeii române.

Stam adeca cu instrucțiunea fetelor, pare-mi-se, în periodul înțelenirii...

Ei nu erau de cei ruginiți, le pică însé costiș ca flica lor sē muncescă la alții, de și nu se înfricau, că acolo ținuta ei va da ocării principiile ce-i sediră.

Seriósă din copilărie, acum resoluțiunea i potențiă inteligenta rază a ochilor. Nu posedă științe orbecătóre, darul i erau dispozițiile ce ademeniau și pe cei mai cerbicoși băieți.

Avea rutină probată în școlă părintelui, și în dragostea ce nutriă astei chiemări.

— Din Elmira va eși o învățătorésă! — a dīs tătăl ei de multe ori. Acum se apropiă de făptuire.

Dar în procopsita nōstră lume, cine voieșce copiilor o educătóre română? Cine din cei privilegiați cu aur, mai spun că sânt din vița opincutei?

Ori care jōcă rolă în glōta orbilor, cochetéză cu tot ce e nou și bățător în ochi, până ce și cu costumul român. Dar limba, ast tesaur scăpat prin vitregitățile seculare, limba, ién lăsați! asta o cultivă numai moșicul ce sbuciumă cu mălai, pentru a-și susține... domniinea.

Acești fruntași apoi, pân nu încep puii a-și deschide ciocul, năvălesc spre a le da instructori din felii de limbi, datini, și lingușiri străine.

Cărăiesc apoi bieții și se ticăloșesc din légăn, până espiréză bărbăția, că străinul dă osul de ros, numai până are trebuință. Haid atunci înapoi la „nația”. Și ea nu e rea, când se pōte mulge!

Apoi de-a fost pré pistriț, pré încornurat, nația îl dă în scirea a lui de-a pornit. Sē auđiți atunci afurisenii, perul și se face munte!

Elmira precurgea diferite diare, mai cu sémă o interesă partea din urmă cu anuncie.

Recurse pentru mai multe posturi. Dela dōue familii, demne rămășițe a arborelui Traianic, primi respuns: „Că ar fi pagubă a înnoră mintea copilașilor, cu o limbă predilectă servitorilor”.

Dela alta avù ironica întrebare, de pōte instrua în limba angleză, și călărit, de și micuții se tăvăliau între 4 și 6 ani.

Scădea dară nădejdea fetei, scădea din tréptă în tréptă. Pretensiunile ce-i loviră urechia, mai că o siliră a crede, că Dđeu! mari învățați sânt pe pământ, dar învățați ca fruntașii nației nōstre, puțini găsești!

Când fu înmuiată de așteptare, primi provocare a se presintă la dna Smerdan, din opidul nu pré îndepărtat.

Cu paș nesigur sui trenul, ce-o duse până la marginea vălișorei cu holde și câmpii, în care prin grâu și sécară se zăriau flori, prin ele romăncuțe plivitoare...

Un moșnég o călăuză la locuința alésă, ce arétă că stăpânii duc casă mare.

Din afară eră falnică; înlăuntru nu pré... pré.

Peste coridóre cu painginiș și aloé uscate, rătéci pân la ivéla unui duh servitoresc ce întrebă: „De este cocónă dela oraș?”

Elmira afirmă, dându-i pentru dna Smērdan, a cartă de visită.

Îndată se sprinteni duhul, poftindu-o în o chilie, ce în desorēnda mobilelor căută a magazin de licitat.

Avea altcum lucruri de preț. Oglinđi ca niște porți, tapete de janilie, tablouri de resboi, argintării înșirate, și altele ce dovediau: au că erau gazdele nepăsetóre, au de acele nepricepute ce dau de blagă, ca ciuparea de lumină.

Destul că aste preliminări precură suprinderea, când apărù în cadra ușei o femeie îngreunată cu giuvaere, și-o fetă butoiașe, cu o căștigă fără genare picioarele pe sofă.

Eră dna Smērdan, și dșc... a cărei educație se terminase în „pension

Și una și alta mesură pe sēmă... perfectă obrăznicie, apoi resalutând cu o pufosă... începu dna a istorisi vița din care se...

sat cu fiica sa, a cărei științe întrec chiar pe a unui filosof. Nu se căia de sumele mâncate, dar de puiculițele mici, dragi ca viața, nu mai voiă a se despărți. Destul ducea dorul fiului mai mare; serviă bietul sub pușcă și panganet în armată.

Cascul dșorei, o întrerupse :

— Maman, — țise ea, — maman! dă-mi bombone!...

— A uitat drăguța româneșce! — o scuză Elmirei ce rumegă un zimbet satiric.

— Ne trebuie o guvernantă! — reincepă dna de nou. Ești de mult în serviț; fost-ai în case de frunte?

— Nu am fost încă, precum ai putut găsi în hărțile mele. Petrecui însă mai îndelung în o școlă publică!

— Așă? Gândisem asta, ești tineră, de câți ani?

— Doue-deci și unu...

— Eh! mi-ar fi plăcut mai bătrână, mai versată în fasónele mari...

Speranțe de reușire nu avu Elmira dela început. Se scolă deci țicând :

— Atunci permite dnă, a me recomandă!

Negreșit asta grabă, frapă pe dna Smêrdan.

— Stai! nu plecă, — repetă mai de multe ori. Îmi placi, sê aud ma cher Eveline, ce ai tu?

Dșóra făcù nasuri, apoi recunoscu că vestmântul demoiselei... e comme il faut. E dela Blanch, din capitală?

— E croit și cosut de mine!

— Magnifique! Acceptă-o maman! — țise vêrându-și o ciocoladă sdraveniôră în guriță.

Dna îș netețî fruntea, lăsând joc petrilor din înele, apoi continuă :

— Îmi placi de minune, dar ca începătore nu poți pretinde honorar mare?

Aha! gândi Elmira, ietă nodul păpurei!

Un ofert fôrte sgârcit i se făcù. Eră inșe mai mult ca nimic.

Îl primî, putea sê-l schimbe ori când cu altul mai favorabil. Apoi alta eră și impregiurarea, că nu se pré îndepărtă de iubiții ei.

Pactul se încheiă.

Peste trei țile se instală în post.

Niște fetițe între 8 și 10 ani desmêțate și cu pêrul ciomag, se presintară Elmirei ca eleve.

— Mi-e ciudă de tine, învățatoriță dela oraș, — țise Lena arêtându-i pumnul strins.

— Și eu te uresc! — întregi cealaltă, căci acum nu mai putem alergă peste grădini...

— Atêrnă dela voi, sê fim prietene! — țise Elmira redicându-le bițele resfirate. Ve-ți alergă și acum, ve voi învățã jocuri...

— Ei! dar ni-i bate? — inganară în un glas.

— Ferescă Dșeu!

— Eva spune!...

— Eva a glumit!...

— Ba! ea nu mai glumeșce, de când a eșit din pension...

Aha! Eva de odiniôră, eră Evelina de acum!

De! așă-i lumea. Îș schimbă portul, îș schimbă limba; de ce sê nu-ș schimbe și un nume prosaic, în altul mai sunător și de modă?!

* * *

De-a gândit Elmira, că i se va da una din multe chilî fruntașe, apoi s'a amăgit.

Nici de acolo, dar nici din aripa zidirii trianghiulare, ci una din capêtul coridorului, întrebuintată ca provisionar bucătării.

Se îngrozî de negreța păreților, și de aerul stricat.

Avea însă un prospect, ce-i scóse o exclamare entusiastă.

Cu ferésta închinată spre liveți cu ciopóre de oi, cu ciobanul doinând din fluer, verdéța covorului ierbos se întêlniă cu azurul ceriului, de nu le tăia o linie îndepărtată, o linie de munți falnici, tăcuți ca niște sentinele...

În stânga vêrfurile unor frasini și stejari formau un arbustur întunecos. După el resăria sôrele, ca vapor aurit...

Pe asta scenerie, apa ritului străluciă ca un carfunc...

Gășce și rete înotau, paseri mari cu picioóre roșii preumblau prin trestîș spelându-ș aripele, când și când covêrșind cu strigătul lor cântul bróșcelor...

Le privi cu ochi setoși, ca un pictor sêu poet. Când le cuprinse, s'ar fi proșternut ca Brutus la pământ, așă de impresiunată eră.

Le strinse la pept... le sărută din vêđ, apoi prinse a-ș întocmi locașul cu Safta, ce o puse stăpâna la ordinele ei.

De câte ori i lipsi sfatul mamei, și de câte ori voi sê-o strige?

Vai! asta ântăia despărțire, cum o întristă de tare!

Dar mușcă buzele; călcă supêrarea. Curagiu! îș șoptiă ênsaș. Înainte! i eră devisa.

Curăția, și gustul frumosului, schimbă iute interiorul locuinței.

Niște așternuturi ca zăpada, o mésză cu cărți și recvisite de scris, un șifon și niște scaune scărțietóre, erau mobilierul.

Pe podele o ponévă colorată, în ferésta drapirată de mulul perdelelor, óle cu resede și garofe, da întregului ceva invitător și confortabil.

Elmira surise de succes, Safta și dna Smêrdan plesniră din palme, ier fetițele nu se opuseră a locui cu juna lor învățatorésă.

De aici începù a studiă aplecările și dispozițiile lor sufleteșci, fără care nu se pôte spori educațiunea.

Nu cu cartea ori tăblița începù, ci cu săpunul și peptenul.

Erau grozav părăsîte. Necurăția și spintecările vestmintelor, formau contrast de spaimă, la gătela Evelinei și a mamei.

Avisate la slugari, aveau obiceiuri ce stêrniau grêță.

Neascultătóre, de capul lor tăiau fel de fel de pozne. Se trêntiau jos, svêrcolindu-se nărăvite ca acei copii, ce din fașie sânt infricați cu — învățatorul.

Isbucnirea lor țipă cuvinte spurcate. Elmira le ascultă cu uimire și compătimire.

N'ar fi cređut, ca părinții sê-ș uite de copii până întru atât.

Nedumerita improtivire o petrecea aducându-și aminte de propriii părinți.

O lacrimă cristală i se svêntă pe furiș.

Omenii erau după cum i judecase. Cam noi în forme; noi și în averea moștenită dela un unchiu gelit de vêduva sa, ce cu bogăția sta singură pe rotogolul pământului.

Dna Smêrdan șciă ce este banul, și o unchióie cu mi. Nici nu-ș inchipuiă puțin de aste favoruri, ce din mic fac mare, din prost înțelept.

Altcum eră iscusită; în speculațiuni cifră, so-ciul nulă.

Sceptrul al ei, supunerea a lui.

Ar fi și represintat mult, de eră mai innaltă, mai voinică, și nu negră ca armencele. Se cam dresă ea la pele, se stringea în corsagiu, ier mânușile nu mai desbracă. El sâracul redică umeri de tónele ei ceremo-

niöse, eșind la deal și vale, în curte și la câmp, ca unul nelins încă de modă.

Dar pentru neajunsurile lui, făcea dșora Evelina din destul!

De eră el un tont fără maniere, și un lângagiu din creșcet până 'n tâlpi, ea repară rēul măiestros.

Șciințele ei, franțuzasca ce-i clocotiă ca isvorul cu pedeci, și perfecta-i ținută, o aredică până acolo, unde piciorul de rivală nu cuteză.

Clavirul eră favoritul ei, musica clasică resună peste drumuri și poteci, unde întâlneau țerancele horind: „Cucuruz cu frunza 'n sus“.

Romanele lui Alfons Daudet, distragerea mai cultivată; iēr cotită pe perina de catifea, dulce far nienta ei.

Eșiă rar, la cine și avea? Fetele honoratorilor erau tôte bine niște mocane. Ce și putea să aștepte?

Educațiunea le eră din vremea ruginei, când se dicea, că atâtai limba maternă se învățăm, apoi celelalte.

Umblară bieteles niște ani în școla din loc, troncăniau puțin nemțeșce, mai întorceau niște toaletes învechite, ietă! ce șciau.

Le ignoră pentru întunericeul minții, și pentru mojiția șurtului încins.

Scărbită de ele, și de filiströsele inholbări cu care admirau frisura ei cât o claiie, și dantelele ca cravată înfiptă cu un diamant, se retrase pentru sine, din când în când primind vizitele unor juni, cuceriți de cultura ei.

Pe Elmira încă nu învrednicia de multă vorbă, mai cu semă aușind din ce părinți este, și că nu își primii șciința în „pension“. Conveniau numai la prând, și acolo se păstră o ceremonie ce siliă pe stăpân a înghiți noduri.

Juna învățătorésă primii de bine asta nepăsare, ori ignorare. Se simțiă cu atât mai liberă, mai independentă, de și nu o constă puține osteneli a imblândi niște eleve, mai selbatece decât cei creșcuti între urși.

Nime nu o mai înfestă de planul instruării, de împărțirea césurilor, ori de alte trebi a învățământului. Singură le făcea, cum șciă și pricepea judecata ei.

De o săptămână încheiată portă sarcina, de o săptămână nime nu se informă de-i place, ori ba!

Nime nu prinse interes... nime chiar numai din interesul lor...

Dșora se legănă în plăcerile ei. Dna se învertiă cărtind servitóreles, ori fluturând planticeles ceptei cochete...

În ocupările ei nu observă, că în loc să fie guvernantă, introdusă în casele, introduse ea casa întregă pe altă cale.

Đorile duminecei găsiră pe Elmira ingenunchiată spre resărit. Avea sufletul deschis, inima emoționată, pe buze cuvintele: Oh! minunate sânt lucrurile tale Dómne!

Apoi deșteptând fetițele rosti împreună o rugăciune, după care le aretă rochiiele întregi și curate.

— Sē ni le dai! — strigară într'una.

— Negreșit dau! Dar îmbrăcate aveți a pofți părinților o „diminētă bună“.

Nu le plăcū. Cotindu-se căutau să scape pe use.

— Mergem la dodă Fira, — dișe cea mai mare ca în resboi.

— Asta să nu faceți. În alta di voi merge și eu...

— Nu minți? — întrebă Marióra alipindu-se de brațul ei.

— Nu! — respunse învățătorésa cu un ascuns oftat.

Ca niște copile se bucurară de promisiune, dar ca niște copile selbatice și părăsite.

Pacientă trebuia cu ele, pacientă ângerescă. Și asta posedă Elmira, și asta își câștigă cu ori ce preț, căci eră pentru folosul ei și-a lui — Iancu.

Remase după orēndă scriind iubiților ei, despre tôte petrecute... Salutându-i pe toți... sărutându-i pe toți, până și pe — Hector.

Atunci clopoteles reversară, sânta lor armonie. Din casele merunte, resfirate ca cuiburi în arbori, eșiau bētrâni și tineri în cămași de altită, în port sērbătoresc.

Ca o panoramă zăcea opidul, curțile meturate — drumul mare prin mijloc încins de braghini înfloriți, pe sub care treceau călătorii.

Aședarea nu le eră simetrică, aretă însă linișcea serbării pusă de Dđeu, ca di a închinării și-a odihnei.

Elmira așteptase serbarea, cu simț redicat.

Mama ei dișea totdeuna: Copii! de îți fi ori unde, în bine au rēu, aușind clopoteles nu zăboviți biserica. Cuvēntul Dómului înserineză ori când pe cel bucuros, și mângăie pe cel mahnit!

Strebătută de fervóre imploră ceriul de perseveranță, în proba ce își puse. Nu laude, nu a satisface așteptărilor străine — sieși ceva, sieși și conșciinței ce totdeuna avea instinctiv mărimea datorințelor sale.

Eși întărită — mulți priviau în urma ei, ca după vre-o Dómna ce mai credea în slujba lui Dđeu.

— Gresiti! bunele mele, — dișe o femeie în ștergar și în catrință, — e cocóna dela oraș, ce-a adus Smerdănoie. O numesc învățătorită, căci ține la carte pe micel mele finute...

— O fi! dodă Firă, umbli pe acolo și îți s'o fi spus, — adaugară celelalte ca în chor.

— Așă-i! așă-i, — rosti ea îndestulită de stimătorea încredere a consătenilor ei.

(Va urmă.)

Emilia Lungu.

Fericirea e mută.

n dureri și suferințe
Plâns-am eu nemângăiat,
Ș-a'e mele plângeri multe
Tot în doine le-am vērșat.

Și cāntând în plânsset jalnic,
Eu adese m'am gândit:
Cāt de mult se cānt odată,
Dēcă voui fi fericit!

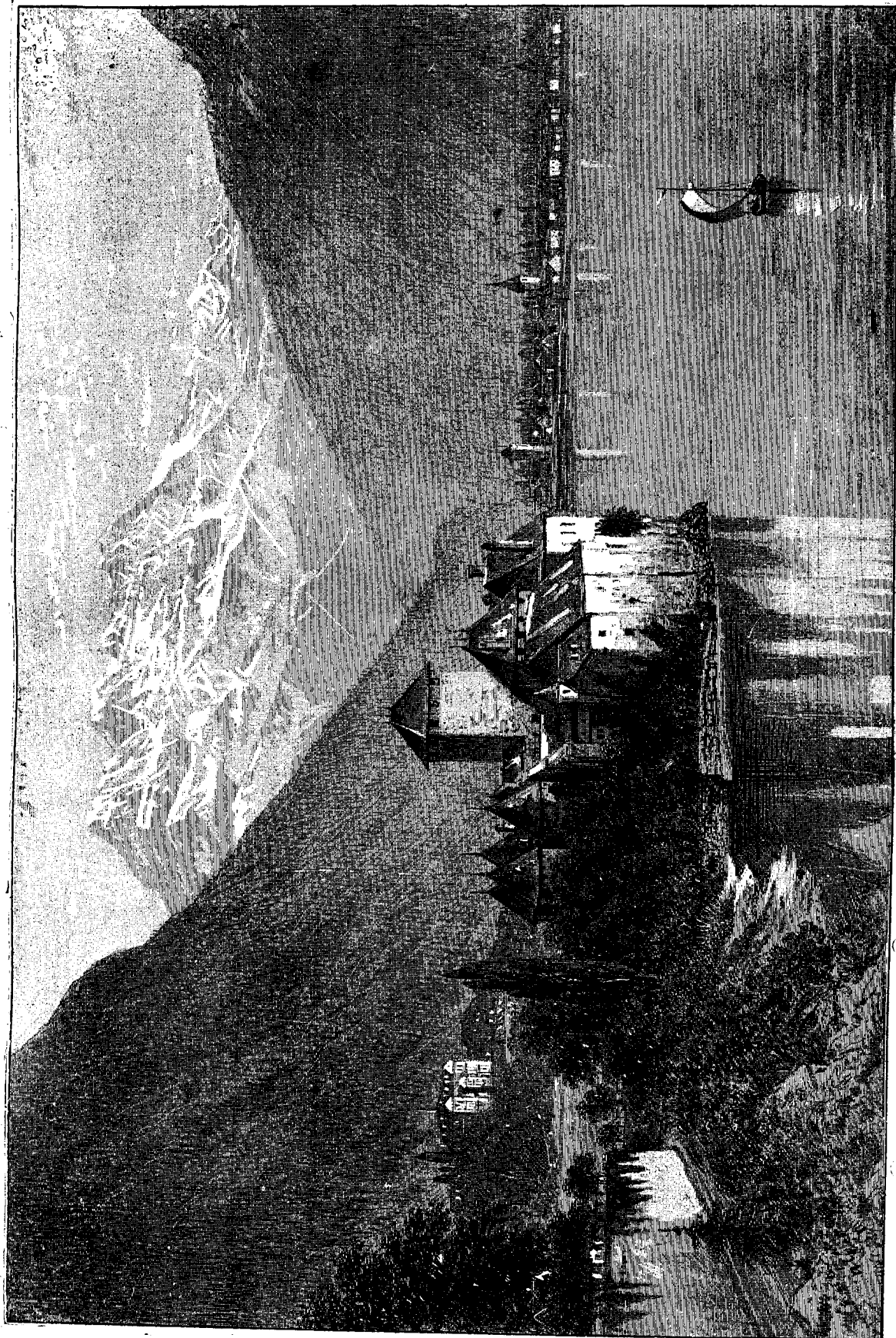
Cāci dēcă și suferința
Fu isvor inspirător:
Ce concert va sē-mi stērnescă
Fericirea 'n al ei sbor?!...

Ș-a perit durerea crudă,
Fericirea mi-a sosit;
Însē Dómne, ce-i cu mine?
Cāci sânt fōrte amăgit!

Îndeșert ieu lira 'n mână,
Îndeșert voiesc să cānt:
N'afiu vorbe sē-mi esprime
Nou-născutul simțemēt...

Cei striviți de suferințe
Țipă, plâng și se bocesc;
Fericirea este mută,
Tac și eu, tac și simțesc!

Iosif Vulcan.

Chillon și lacul dela Genf.

Dietetica diverselor organe ale corpului nostru.

VII.

Cultura organului vocal.

De și laryngele se bucură de o construcție foarte simplă, totuși el este cel mai perfect instrument musical, pe care îl poate întrebuința fie-care om.

Dacă îl privim din punct de vedere anatomic, ne reprezintă un coș compus din mai mulți sgârți nobili, carele în internul său e acoperit cu pele umedă și în carele prin vibrațiunea ligamentelor vocale, ce sunt ficsate acolo, se produce vocea.

În limba acustică se poate compara laryngele cu fluerile cele cu limbă. Dacă suflăm un torent puternic de aer în această flueră, acea limbă se aduce în vibrație și sub condițiuni favorabile se naște un ton.

În larynge se află două limbe vibrând, ce lasă între sine un spațiu liber, prin carele trece aerul.

Cu privire la diversele sunete cari se produc prin larynge, trebuie să deosebim vocea musicală de vocea vorbirii.

Vocea musicala. Pentru reproducerea de vibrațiuni musicale trebuie aduse ligamentele vocale în orecare espansitate; neîntinse nu produc tonuri, ci numai șuerături. Gradul espansității, precum și lungimea membranei vibrând conționează înălțimea tonului. Puterea torentului de aer încă contribuie mult și tonul e cu atât mai nalt, cu cât este spațiul intermembranal mai îngust.

Cumcă scurtarea ligamentelor încă contribuie la înălțimea tonului, se poate deduce de acolo, că din ce sunt mai scurte, din ce și tonul este mai nalt. Așa aflăm la copii și la femei, ce dispun de un larynge mai mic și de ligamente mai scurte, o voce mai naltă, decât la bărbați, cari din contra au un larynge larg și ligamente lungi. Aceste relațiuni se află și la corda violinei.

Vecinătatea aparatului musical încă influențează asupra sunetului și puterii tonului; ea consună cu aparatul musical dimpreună și dă ansă la întărirea sunetului de voce și la schimbarea timbrului. Toracel (peptul), aerul închis în plămâni și trachea (țeve între larynge și plămâni) încă participă prin rezonanță la producerea tonului.

După mărimea laryngelui diferă și circumferența vocei musicale. De regulă el dispune de 2—2½ octave. Vocea femeilor zace mai sus decât vocea bărbătească. Basul merge de regulă dela E (80 vibrații pe secundă până la f^I (342); tenorul dela e (128) până la c^{II} (512); altul dela f (17) până la f^{II} (624); soprana dela c^I (256) până la c^{III} (24). Circumferența vocei musicale întrégă cuprinde deci aproape 4 octave.

Vocea vorbirii. În cele de sus am vădit, că ligamentele vocale singure contribuie la crearea tonurilor, la vocea vorbirii însă iau parte și părțile gurei, la vorba fișcândă chiar și numai ele singure.

Sunetele și literele vorbirii se nasc prin aerul înși respirat, la cari mai ieu parte părțile gurei, chiar și nasul pozițiuni anumite.

Singuraticile componente ale limbei, sunetele, se deosebesc prin aceea, că consonantele reprezintă șuerături curate, nedefinivere, pe când vocalele au caracterul de sunete.

Organul vocal omenesc se deosebește prin aceea de așa numitele flueri cu limba, că el posedă încă în cavitatea gurei o rezonanță, prin care singuraticile tonuri se pot întări și slăbi; fie-cărui vocal corespunde un ton anumit propriu al cavității gurei, ce depinde

dela mărimea ei și carele se poate schimba pré ușor prin o alta poziție a gurei.

Pentru exprimarea vocalei *a* se aduce gura în forma tolcerului, apăsându-se limba în jos și căscându-se gura tare. Gütlegiul rămâne mai închis. La *o* și *u* se rădică în câțva rădęcina limbei, ier înainte se lățeșce limba și gura devine adunată. Din ce se apropie mai tare limba de cerul gurei, din ce devine și mai lung gütul de sticlă ideală, în care e formată cavitatea gurei, cum e la AE. E. I. Nasul trebuie astupat la formarea vocalelor, altminte capătă un caracter nasal.

Diftongele sunt sunete micste, formate prin exprimarea grabnică a două vocale după olaltă.

Consonantele se produc analog vocalelor fișcânde (fără de ton), prin aceea, că aerul, carele se întrebuințază pentru exprimarea lor, aduce numai unele părți ale faringelui și gurei la diversele pozițiuni a lor în vibrațiuni nesunând.

Noi diferim litere labiale, dentale și gütlegiale, după locul unde se nasc șuerăturile. Tote locurile gurei, unde se formază aceste tonuri, sunt îngustate, închise și formază porți. Așa vorbim despre porța sunetelor labiale: p. b. f. v. n. m. formate prin ambele buze séu prin buza din jos cu șurul superior al dinților. Porța limbei pentru formarea sunetelor dentale: t. d. s. (agere) s (mole) l. n. r se formază prin vârful limbei și partea anterioră a ceriului gurei.

Rădęcina limbei și palatul môle (gütlegiul) formază porța guturală pentru sunetele: k. g. h. c. r. (esprimare în faringe.)

Consonantele compuse se nasc prin combinațiuni grabnice din diversele pozițiuni ale gurei.

Împreunând aceste șuerături cu vocea se naște limba tare, din contra limba fișcândă, care basază tot pe principiile espuse.

Diferit de aceste șuerături mai există unele, cari nu fac parte din sunetele vorbirii. Aceste sunt: sbieratul. Sbiertatul de frică, de mânie, de mirare, de entusiasism.

Afără de aceste mai există unele sunete consonante, d. e. sărutatul, gemutul, strănutatul, oftatul, sorbitul, gargarisatul, sullatul etc.

De mare interes e vorbitul din pantece, care decât nu e înșelaciune, se naște prin formarea sunetelor, însă numai la actul inspirațiunii.

Gângăitul se basază pe imposibilitatea organelor vorbirii de a-și desvoltă activitatea lor într'o urmare regulată. Opiniunea acelor, cari afirmă că el se basază pe o respirație greșită, e foarte plausibilă, de orecce prin regularea acesteia mulți ómeni s'au vindecat. Coregerea acestui defect se întâmplă prin un exercițiu îndelungat în vorbire séu cetire cu voce naltă, unde mai înainte de exprimarea fie-cărui cuvânt se face o inspirație adâncă.

Cvalitatea formării vocei este în fie-care etate alta. La copil laryngele e foarte mic. Vocea de sopran al băiatului se transformă în bas séu tenor bărbătesc. Exprimarea cuvintelor e diferită la copii, bărbați și bătrâni. Lipsa de dinți, formarea buzelor, sunt cauzele principale; cu deosebire la bătrâni, cauza vocei tremurândă sunt mușchii cei slabiți ai gurei.

O gaură în cerul gurei, precum și neastuparea dosului gaurilor nasului fac vorbirea nasală.

Vorbirea presupune totdeuna presița minții. Idiottii n'au limbă, căci sunetele lor n'au înțeles. Paserea poate exprima cuvinte, însă ea nu vorbeșce.

Dietetica organului vocal pretinde mai întâiu, ca aerul care trece printr'ensul să nu fie pré ager séu pré rece, să nu fie impregnat cu prav séu fum, séu să fie mestecat cu gazuri stricacióse și periculóse, precum e chlorul, amoniacul, acidul carbonic, căci ele pré ușor

pot produce catar, tusă și răgușelă. Catarele aceste repetite de multe ori cauză de regulă o diformitate rămânândă a ligamentelor vocale, prin care vocea devine aspră, necurată și fără sunet vocal. Cu deosebire se naște catarul atunci, când cineva după vorbire multă, după cânt îndelungat sau după petrecerea într'o odaie caldă, își espune de odată gâtul aerului rece sau inspiră aerul rece. Se poate întâmpla, ca un larynge, carele prin catarele repetite nu mai dispune de tonuri curate, prin o recelă nouă să se umfle atât de tare, încât să devie aproape impermeabil pentru aer, de unde apoi se nasc simptome de sufocare.

De aceea toți aceia, cari vor a-și conserva organul de cânt și cari sunt tare aplecați spre catar, se-și facă de regulă, ca nici odată să nu iasă din odaia încălzită tare, fără de a-și lega gâtul cald și aerul să-l respire au numai prin nas, au prin o basmea, ce ș-o țină dinaintea gurei.

Tote acele substanțe, cu cari ne nutrim și le-am aflat periculoase cu ocaziunea tratării dietetice gustului, pot strică și laryngelui, cu care vin în atingere la actul înghițitului. Usturoiul, muștarul, piperul, ardeiul, rachiiile pot strică tot atât de mult și aici. Ghița, apa de ghiță, scuipatul impregnat cu suc de tutun, tutunul de nas, multe corpuri străine, colțurose, ascuțite, au să fie delăturate cu cea mai mare grige.

Întețirea pre mare a laryngelui prin cântat, vorbit, sbierat, poate aduce cu sine o disfonie stricăcioasă a ligamentelor vocale. O espansitate neegală a ambelor ligamente poate da ansă la tonuri duple, precum se întâmplă de multe ori la răgușele, unde în loc de un ton curat, ni se represintă două sunete mestecate.

O resturnare a vocii se întâmplă la catar cronice prin lipirea flegmei asupra ligamentelor vibrând. Disfonia cea de regulă, pe care o aflăm la învățatori, cantori, predicatori, e cauzată prin o supraîntețire a mușchilor și nervilor organului vocal. Ea se exprimă în multe forme, parte prin o voce răgușită, fără putere și sunet metalic, parte că ori e pre naltă sau pre adâncă, de multe ori monotónă și resturnătoare.

Dietetica pretinde mai departe, ca să nu dedăm gâtul pre delicat, aplicat spre morb; spălându-l cu apă rece și portându-l deschis, ușor îl vom pute espune, fără pericol. Recirea corpului încălzit, cu deosebire a picioarelor, încă contribuie la inflamații de gât, de aceea să o evitam.

Cultura vocii musicale. Vocea musicală are să fie totdeauna curată, fără de sunet lateral, să fie sonoră și metalică, de ajuns puternică și plină, sigură (nu tremurândă) și durabilă.

Calitățile aceste se pot ajunge prin exercițiul din copilărie. Mai întâiu de toate, trebuie să căutăm a-i înmulți rezonanța, care o cunoșcem deja, formată prin torace, plămâni, trachea, larynge, faringe, cavitatea gurei și dinții. Resonanța se poate întări prin exerciții de gimnastică a organelor respirătoare, prin inspirații puternice, prin care tonul devine mai plin și cu sunetul mai mare. Prin exercițiile aceste se întăresc și mușchii respirațiunii, căpătând tonul prin acesta ore-care putere și regularitate. Nici odată să nu espirăm la formarea tonului cu vehemență, ci să-l lăsăm să curgă lin.

La formarea tonurilor trebuie lărgite și celelalte organe de rezonanță ad macsimum, prin căscarea lor și prin delăturarea de ori ce pedice. Ligamentele să fie curate și lipsite de ori ce proces inflamator, ceea ce contribuie mult la tonul curat și metalic.

La formarea tonurilor curate se recere mai departe, ca vibrațiunile să nu afe în gură nici o pedecă și ca tonul până la eșirea lui din gură să-și afe curs liber. Acesta se poate ajunge prin exercițiu greu de a

ține la cânt limba, cerul gurei, buzele, dinții într'o situație corespunzătoare. Valurile sunetului să bată în acel corn, ce-l formeză dinții deasupra cu cerul gurei.

Siguritatea și durabilitatea tonului se pot ajunge prin o nutrire bună și corespunzătoare a corpului întreg, prin aceea, că numai încet ne redicăm vocea, că ținem pauzele convenite și că nu ne omorim vocea prin o înteețire grabnică de odată și fără de cap.

La începutul exercițiului de cânt vom află o de-tonare, o scăpătare a vocii, ceea ce să nu ne descu-rageze de loc, căci numai prin putere deplină, prin auzul câștigat, prin ascultarea de cântăreți și instrumente bune, vom pute merge și noi siguri.

Cuvintele de cântat să le exprimăm mai întâiu cu voce naltă, clar și respicat, și numai după aceea să ne încercăm a le cântă tot așa de curat.

Dr. Ioan Moga.

Descânțetece din Bucovina.

VII.

De cés rêu.

S'a sinecat,
S'a mânecat
N. dela casa ei,
Dela mésa ei
Grasă și frumósă,
Tare și voiósă.
Și când a fost:
La meș de cale,
De cărare
Înainte ieșitu-i-o
În cale opritu-o,
Archangelul Mihail
Cu cal negru pantanog,
Cu noue urși,
Cu noue ogari
Născuți,
Crescuți,
Din ziua St. George făcuți,
Cu paloș de tun,
Cu sabie de fulger,
Tâind,
Săpând
Cés rêu căutând.
Dar ori cât a căutat,
Nicăiri nu l-a aflat,
Decât numai în trupul lui N.
Aflatu-l-o,
Tăiatu-l-o,
Săpatu-l-o...
N. fôrte s'a învăerat,
Fôrte s'a mișelat.
Nime n'a vëdu'to
Nime n'a auđit'o,
Decât Maica curată,
Maica précurată,
Auđitu-o,
Vëdu'tu-o,
Înainte ieșitu-i-o
Și întrebatu-o:
„— N. ce te văerezi,
Ce te mișelezi?
„— Of! Maica curată,
Maică précurată!

Cum nu s'a văieră,
 Cum nu s'a mișelă,
 Că N. s'a sinecat
 S'a mănecat
 Dela casa ei
 Dela mēsa ei,
 Grasă și frumoasă,
 Tare și voiósă;
 Dar când a fost:
 La meș de cale,
 De cărare
 Înainte ieșitu-i-o,
 În cale opritu-o
 Archangelul Mihail,
 Cu cal negru pantanog
 Cu noue urși,
 Cu noue ogari,
 Născuți,
 Creșcuți,
 În ȋiua de St. George făcuți.
 Cu paloș de tun,
 Cu sabie de fulger,
 Tăind,
 Săpând,
 Cēs rēu căutând.
 Dar ori cât a căutat
 Nicăiri nu l-a aflat,
 Decât numai în trupul lui N.
 Aflatu-l-o,
 Săpatu-l-o,
 Tăiatu-l-o,
 În cuptoriu de fer aruncatu-l-o,
 În cocorvă de fer învėrtitu-l-o,
 Cu pilug de fer pisatu-l-o,
 Din puiă de fer scosu-l-o,
 În sită de fer aruncatu-l-o,
 Cu dēnsa cernutu-l-o,
 Cu dēnsa vėnturatu-l-o
 Sē nu se alégă nimică
 Din cēsul cel rēu,
 Cum nu se alege nimică
 Din pulberea de pe drum . . .
 N. sē remăe curată,
 Curată și luminată,
 Ca maica ce-a lăsat'o,
 Ca Dumneșeu ce-a dat'o.
 Amin! Amin!
 Ca sōrele 'n sēnin!
 Dela mine descāntecul,
 Dela Dumneșeu lēcul!

N o t a.

Descāntecul acesta, cules dela o romāncă din satul Bilca, mi l-a împărtășit dl Tóder Bumbac, preot.

S. FI. Marian.

Producțiunea artificială a diamantului.

Scirile de senzație ne vin, de obicei, din America. Ađi, pentru a variă puțin, ele ne sosesc din Anglia. Se anunță, în adevěr, că Englesii au ajuns a fabrică diamantul.

Pentru a evită ori-ce confusiune, sē precisăm bine faptele.

E aprópe o lună de când citiam prin ȋiare, că un chimist din Glasgow, dl James Mac-Tear, ar fi găsit mijlocul de a produce, în mod artificial, diamantul.

Specimenele fuseseră supuse la cercetări unor es-perti abili.

Erau diamante, adevėrate diamante, ce e drept fōrte mici, dar așă de frumoșe! Sgomotul se respândi, și sili și pe Academia de șciințe din Paris sē-i deschidă ușile. Se schimbară telegrame în privința acēsta între invėțat; în timp d'o sēptēmānă cel puțin puteam sē ne imașinăm, că frumoșa problemă a producerii diamantului e deslegată. Ilusia fu de scurtă durată. Pentru ca o piētră prețioșă sē fie, într'adevěr, diamant, trebuie, înainte de tóte, ca ea sē fie formată din carbon curat, de carbon cristalisat; pietrile dlui Mac-Tear însē sūnt, după cum se pare, niște silicate niște combinațiuni de silice și diferite base, ceea ce le face sē reinire în modesta categoriē a giuvaerurilor de sticlă, strass, etc.*

D'abiă însē se sfișise cu diamantele fantastice ale dlui Tear, și o altă telegramă, cu data de 26 februarie, ne anunță: „Societatea regală din Londra. Ultima sedință din Burlington House, D. Hannay a realizat producțiunea artificială a diamantului“.

De două ori în mai puțin d'o lună! și, întēmplare ciudată, de doi chimiști din Glasgow, căci d. H. Ballantine Hannay e tot din Glasgow!

Eră ore și asta o ilusie? Se pare că de astă-dată scirea are ceva adevěr în ea și se presintă cel puțin cu caractere de autenticitate! Noi însē nu o reproducem de cât sub tótă reserva. D. Hannay a comunicat rezultatul încercărilor sale, fōrte ingenioșe de altcum, Societății regale; el a arētat chiar eșantiōne. Putem resumă în câteva linii trāsăturile principale ale memoriului seu.

Diamantul fiind carbon cristalisat, autorul a căutat, ca și predecesorii sei, sē descopere un disolvant al carbonului. Se șcie că ori-ce substanță odată disolvată se depune apoi în cristale prin simpla evaporare a lichidului disolvant. Tot ca predecesorii sei, d. Hannay n'a putut face nimic în acēsta direcție. Atunci a plecat dela alt principiu.

Unele corpuri cari nu se disolvă în apă la temperatura ordinară, ca silicea, alumina, oxidul din zinc, se disolvă din contră în vapori de apă supraîncălđiți. Pentru ce nu s'ar găsi un vapor sēu un gaz, care adus la o temperatură înnaltă și sub o presiune enormă, sē disolve carbonul și sē se compōrte ca vaporii de apă în față silicei aluminei? D. Hannay încercă astfel un mare număr de disolvante gazóse, și supuse acțiunii lor, cărbușele de lemn, grafită, funinginea. Încercări zadarnice! Între aceste, d. Stoekes, un eminent chimist, i dete idea de a-și continuă studiile pe o cale cu totul alta.

Graham, în niște esperiențe rămase celebre, a demonstrat că unele metale aduse la o temperatură înnaltă, cum e palladium mai cu sēmă, platina, etc. capētă curioșa proprietate de a absorbi cu energie mari cantități de hydrogen; mulți chimiști cred chiar că hydrogenul absorbit se combină cel puțin în parte cu metalul. Esistă multe gasuri formate din combinația hydrogenului cu carbonul, de exemplu gasul de iluminat. Decă aceste gasuri ar fi încălđite sub o presiune tare în prezența unor metale bine alese, combinația ar mai subsistă? Hydrogenul nu va fi luat de metal, și carbonul, pus în libertate, nu s'ar depune în cristale după recire? Acēsta este esperiența ce a încercat'o d. Hannay.**

* D. Mac-Tear a recunoscut singur în urmă, că pōte că s'a încelat, și că trebuie sē se suspende ori-ce hotărēre înainte de noi încercări.

** În fond acēsta nu e 'de cât o aplicare a frumóselor lucrări ale dlui Henri Sainte-Claire Deville asupra dissocierei corpilor.

El a luat un tub de fier turnat foarte resistant, cu pereții foarte groși, închis la un capet, deschis la celalalt. Prin căpătâiul deschis el a introdus vapori de hidrocarbure comprimați la o presiune enormă de mai multe sute de atmosfere, și un compus azotat stabil destinat a ușura mai mult separarea carbonului. Tubul a fost adus apoi la roșu sombru în timp de câteva ore. După răcire s'a desfăcut aparatul; s'a fierestrut tubul și s'a găsit, afirmă d. Hannay, numeroase cristale de carbon, adevărate diamante.*

Nu e nici o îndoială, într'adevăr, că eșantioanele prezentate Societății regale nu ar fi adevărate cristale de carbon de un alb frumos strălucitor. Ele oferă toate caracterele diamantului. D. Maskelyne, învățatul director dela British Museum, le-a examinat și nu are nici o îndoială asupra compoziției lor. Opinia dlui Maskelyne a fost coroborată înaintea societății de dl profesor Roscoe, din Manchester. Cristalele dlui Hannay au forma octoedrice, caracteristică a diamantului; ele au duritatea diamantului și sunt fără acțiune asupra luminei polarizate; sunt inatacabile în acidele ce fierb. Încălzite în arcul electric, ele devin negre, ca și diamantul. Arse în oxygen pur ele au dat la analiză 95% de carbon.

S'a ridicat mai întâiu ore-care esitațiune în spiritul dlui Maskelyne, când i s'a trimis eșantioanele, nu asupra compoziției cristalelor, ci asupra autenticității provenienței lor. Specimenele sunt foarte mici; nu cântăresc nici a suta parte din un carat: sunt niște fragmente; s'ar dice chiar niște fărâmituri de diamant. Dl Hannay s'a explicat în privința acésta, dîcînd că probabil cristalele au fost sfărâmate prin ciocnirile violente ce a trebuit să facă țevii de fer pentru ca să deslîpescă eșantioanele. După cererea mai multor chimiști și a dlui Spootiswoode, președintele societății regale, s'a decis ca dl Hannay să-și repete esperințele înaintea unei comisii, și ca până atunci să se suspende ori-ce hotărîre definitivă.

Astfel sînt faptele esacte în acest moment. Dîcînd că nu sîntem încă formal autorizați să conchidem, că într'adevăr dl Hannay a făcut diamante, nu mai avem însă dreptul să negăm rezultatele ce se pare că a obținut. Trebuie să așteptăm noi încercări.

În ori-ce cas, și pentru moment cel puțin, esperința foarte remarcabilă a chimistului din Glasgow nu are de cât o însemnătate științifică. Operațiunea e foarte grea de condus și e foarte costisitoare. Cristalele închise într'un tub mic ca o penă sînt aproape microscopice; valôrea lor nu trece de 5 până la 6 franci, și pentru a le produce, a trebuit să se cheltuiască mai mult de 150 fr. Mijlocul, cum vedem, nu e tocmai practic și economic. Dar el nu e de cât un început, care nu compromite nici de cum viitorul. Ore în știință nu e totul cu puțință? E permis deci să sperăm totul. Dîcînd că vor fi confirmate primele rezultate obținute de dl Hannay, totuși vor rămîne ca ceva însemnat în istoria producțiunii artificiale a pietrelor prețioase.

D. N.

Chillon și lacul dela Genf.

— La ilustrațiunea de pe pag. 289. —

Ilustrațiunea din nr. presinte înfățișează unul din cele mai frumoase puncte al Șvițerei. Castelul Chillon și lacul dela Genf.

* Reacțiunea, așa cum o arată diarele englese, ni se pare cam obscură. E probabil că hidrocarburele s'a dissociat la temperatura la care s'a adus tubul. Hydrogenul se filtrază la acea temperatura prin fier, și carburul se depune pe pereți. Esperințe analoge au fost adesea făcute în Franța asupra hidrocarburelor în laboratoarele dlor Henri Deville și Berthelot.

Castelul Chillon zace aproape de picioarele unui del acoperit de păduri, pe o stîncă, și cu tunurile sale așa dîcînd se scaldă în lacul dela Genf.

În depărtare se vede Villeneuve, orașel compus din niște case simple. Înnapoia acestuia apar piscurile acoperite de zăpadă ale muntelui Dent-du-midi, privind rece natura înflorindă.

Castelul are o legendă foarte interesantă. A vădut petrecîndu-se multe zile frumoase și triste. A fost și loc de petrecere, dar și temniță. Aici a suferit între alții și priorul din St. Victor, Bonifat, dela 1530—36, legat cu lanțul de o grindă, până ce bernienii îl eliberară. Lord Byron descrie acésta întîmplare în celebra sa poemă intitulată: „Prinsonierul dela Chillon”.

Cînd călătorul trece p'acolo și privește acest castel, tresare, căci își aduce aminte de cutrierătorea scenă eternisată de lira marelui poet engles.

I. H.

Otrăviri prin cărți de vizită.

Un număr important de autori susțin tesa și resolvă în sens afirmativ și unanim cestiunea dîcînd că sărurile de plumb sînt seu nu vătămătoare. Mai recent, însuși dl doctor Calendero în intitulatul seu: „Cosmetice cu baza de plumb, ne dă o dovadă netăgăduită despre acest adevăr.

Cu toate aceste, sînt oameni cari prin imprudență fac un us dîlnic de acésta teribilă otravă, neștiind nenorocirii la ce pericol se espun. Acésta ne ain propus a face cunoscut publicului profan, și misterele științei, de un pericol inevitabil.

Voim a vorbi despre cărțile de vizită lustruite și cu un aspect metalic al moarului de cari mai ales înalta și lucșoasă societate se indeletnicește a purtă în busunare și a trece prin mâni.

Aceste cărți de vizită dîse porțelan, sînt preparate printr'o soluțiune concentrată de acetat de plumb în care cartea se introduce și se imbibă înainte de imprimarea literilor. Semnul după care se mai pôte cunoșce aceste cărți, astfel preparate este că, îndoindu-le cineva, produce un fel de scărțitură caracteristică, un ușure craquement precum dice Wittstein în „Monitorul științific” din iulie 1868.

Una din aceste cărți de vizită e îndestulătoare pentru a otrăvi un copil care din nevinovăție ar luă în mână și ar trece prin gură o carte uitată pe mesă seu aruncată de părinții ori cunoscuții familiei.

Înțelege dar ori-ce om iubitor de binele seu și al familiei sale că nu facem de cât un serviciu societății recomandîndu-i cu stăruință a se feri de usul acestor cărți de vizită.

Șcim că aceste linii vor lovî susceptibilitățile multor don-juani și mai ales ale multora din frumoșele nôstre, de ore-ce soiul acesta de oameni caută mai în toate parfumatele lor indeletniciri, lustrul și schlipela. Sperăm însă că în fața unui pericol pe care îl semnalăm în totă nuditatea lui, vor părăsi, fie chiar cu regret usul unei otrăviri morale ce delectează numai pentru moment simțurile, dar în urmă aduc rele ireparabile.

În ori-ce cas noi ne facem datoria de oameni ai științei, siguri că toți preferă forma și aspectul fondului, și că facem un serviciu cel puțin acéloro cari vor avé nusuința de aci înainte să pună mîna pe foc neștiind că-i arde și cari vor avé atîta simț de observațiune în cât să asculte o bună povață pentru sănătatea și viața lor. Recomandăm acest articol și jurnalelor ce cred ca să interesază de binele public rugîndu-le a atrage și din parte-le atențiunea cetitorilor lor asupra acestei nenorociri pe care o semnalăm aci.

P. M. R.

SALON.

Un răspuns bărbaților.

Am auzit de multe ori, am cetit și în prețuita noastră „Familie”, că femeile sunt cauza, că bărbații nu se pre însoră. Lucrul femeilor e foarte mare, de aceea nu cuteză bărbații să se însore.

Tema acesta s'a variat în atâte forme, încât noi femeile ar trebui să desperăm de viitorul nostru, de cumva noi în adevăr am fi numai niște păpușe de modă, precum și bărbații, și de cumva acele svaturi și vorbe frumoase în adevăr nu ni-ar folosi nimica.

Dar fără cauză ne acuză domni bărbați, căci nu noi, ci ei sunt păcătoșii.

De când a ajuns a fi modă, ca bărbații să se însore pentru zestre, de atunci s'a esilat din familii simplitatea. E bine, decă bărbații se însoră pentru bani, spună-ne dar și ei că ce dau? El umblă câte jumătate de an la cutare familie cu feta mare, dar nu pentru ca să cunoască mai bine pe fiitorea lor, ci pentru ca să se asigure de starea materială a părinților.

Părinții, cari voiesc să-și mărite fetele, sunt siliți a se întărită, a se arătă bogăți și a face promisiuni, pe cari mai târziu nu le pot realiza și nefericirea părechei nouă e sigură.

Candidatul de mire, la rândul său și el voiesce să apară mai mult decât ce este. El știe pentru ce? Dar o spunem și noi: pentru ca cât mai ușor să potă legă acesta căsătorie și din zestrea nevestei să potă plăti datorile făcute ca holteiu.

Căsătoria se face. Și care e urmarea? Desamăgire din ambele părți. Atunci se constată, că fiecare a înșelat partea cealaltă. Se înțelege, că după acesta desamăgire nu potă se urmeze decât un traiu plin de cele mai mari neplăceri, o viață furtunoasă.

Decă feta se arătă simplă, candidatul de mire nu o găsește destul de cultă, ma și săracă și fuge mai departe, unde își va pută realiza dorințele sale. Ce să facă dară feta, de cumva nu voiesce să rămână purure feta în pâr? Cum să se porțe, să ve placă, dlor bărbați?

După părerea mea, bărbații sunt chemați a face inițiativa. Dela ei atărnă să readucă simplitatea bună de demult. Nu facă ei curte numai lucrului, ci aprețieze și cultura inimii, și vor vedă ce schimbare mare se va face între fete.

Dar până când ei vor avé față de femei o atitudine ca până acuma; până când numai lucrului, banii și zestrea vor fi magnetul ce-i va atrage la însurătoare: să nu se mire, că între femei va domni lucrul și nu ne acuse pentru acesta pe noi.

O mătușă bătrână.

M o d a.

Așa numitul demi-seson s'a terminat. Damele a început să porțe toalete de veră, căci în sfârșit și vera a sosit. Novele toalete de veră sunt foarte ușore și pre delicate. Mai plăcute sunt cele de satin fin de colóre deschisă, cu garnisire albă seu de dantele crême. Acuma se gătesc niște satinuri atât de escelente, încât stofa pare metasă.

Între rochiile de spelat cea mai nouă este stofa așa numită „vieux Delft”, un fel de crême-creton vênăt cu flori seu de o colóre seu pistriță.

Se fac rochii foarte frumoase și din gaze-urile noue

și elegante. Cele mai portate sunt „velonté”-le, cari fac efectul brocatelor.

Pentru rochii de portat în tôte zilele se recomandă „mousseline de laine crépouée”, din care se află cel puțin 50 de nuanțe de colori, deci fie-cine își potă alege ușor.

În bijuterii asemenea se află mai multe noutăți. În privința asta moda a trecut dela animale pe terenul tehnice. Acuma damele portă ca bijuterii cuie de aur și de argint, cari de multe ori sunt garnisite cu diamant seu cu alte petri scumpe. Cerceii cari se portă acuma, se numesc „trous-trous”, căci consistă din un cuiu.

Alesandrina.

E e h o.

Profesorul: Dle candidat, cred că te-ai pregătit pentru examenul de mâne.

Candidatul: O! da. Am deja pantaloni, însă frac n'am putut să capăt.

*

Profesorul: Spune-mi, Ioane, ce folos aduce istoria naturală?

Școlarul: 1 fl.

Profesorul: Cum?

Școlarul: Așa că dl profesor o cumpără cu 1 fl. și ni-o vinde cu 2 fl.

*

— Scumpa mea Eufrosină, într'atâta te iubesc, încât îndată te-oiu mânca.

— Nu-ți este permis. Au nu știi, că ești vegetarian?!

*

Un institutor are două tabacheri; una din ele, cea mai veche, este rotundă și-i servește în timpul săptămânei, cea altă este nouă și de formă pătrată și nu-i servește de cât Dumineca. În cursul unei lecțiuni de geografie, voind să dea școlarilor o idee precisă despre rotundimea pământului, le dișe:

— Iecă, priviți tabacherea mea. E bine, aceeași formă are și pământul.

Opt zile în urmă trece revisorul școlar:

— Care este forma pământului, — dișe el adresându-se cătră un copil.

Și copilul, care avea în minte esemplul profesorului, i respunse:

— Dle revisor, pământul este rotund în timpul săptămânei și are formă pătrată Duminecă.

Literatura si arte.

Nr. 3 al „Școlii Practice” conține următoarele materii: „Plan de lecțiuni pentru școle elementare românești”, urmare, de Vasile Petri; „Grădina școlii”, urmare; „Limba română în școlile elementare, tratată din bucăți de cetire”, urmare și fine, de Vasile Mândrean; „Ortografia Academiei Române”, reproducere din Analele Academiei Române; Un invătător incendiat (Vasile Oltean în Șumal în Biharia) cere ajutor dela colegii sei; Bibliografi.

„Stilul și Poetica limbei române”, a cărei aparițiune s'a anunțat deja și în fôia acesta, ni s'a trâmă și nouă. Autorul ei este dl Iosif Tempea, preot și profesor gimnasial în Lugoș. La acesta lucrare, care în octav mare conține 128 pagine și costă 95 cr., vom reveni. Se află de vânzare la editorul Adolf Auspitz în Lugoș.

Piese musicale române. Dl C. G. Porumbescu a scos la lumină ierăș două compozițiuni nouă: „Hora Brașovului” prețul 60 cr. și „Tupiliș prin nagarus”, polca-françaisă cu motive din opereta aceluiaș autor in-

titulată: „Craiu nou“. Prețul piesei din urmă e 42 cr. Cu plăcere le recomandăm cetititorilor noastre.

Carte de închinăciuni, tipărită sub povătuirea înalt preosfințitului mitropolit Veniamin Costachi la anul 1841 și retipărită de Lascar Stavri în zilele M. S. R. Carol I, la anul 1882. I vol. 259 pag. legat, a apărut la Pietra. Prețul 3 l. n.

Diarele române. „Românul“ publică lista tuturor diarelor române. Conform acesteia numărul lor este 121. Dar acesta listă nu e completă și nici exactă. Unele diare nu sunt însemnate, iar pentru altele e fals indicat locul apariției. Numărul diarelor române este mai mare.

Musicalie nouă. La Táborszky și Parsch în Budapesta a apărut: Cântecul poporal din piesa: „Szép leányok“ de Gr. Csiky. Prețul 1 fl.

C e n o u p

Sciri personale. *Di George Bardosi*, proprietar în Boița, drept recunoștință a meritelor sale câștigate pe terenul cauzelor publice, a fost decorat cu crucea cu coronă pentru merite. — *Di Gavril Onisior*, a făcut cu finea lui maiu la universitatea din Cluș censură de profesor, iar la 10 iunie a fost promovat la gradul de doctor în filosofie, și va fi aplicat la gimnaziul din Năsăud.

Hymen. *Di E. Craiovan*, învățător în Ghiroc lângă Timișoara, s'a cununat cu domnișoara Maria Bocean, învățătoresă în Izvin.

Academia Română țină ședință publică vineri, în 4/16 iunie la ora 1 p. m. 1) *Di P. S. Aurelian* continuă citirea memoriului său despre starea economică a României în secolul XIII-lea. 2) *Di V. Maniu* continuă citirea memoriului său asupra scrierilor istorice apărute în străinătate cu privire la Români în ultimii doi ani. 3) *Di Gr. Ștefănescu* făcū o dare de seamă despre aerolitul dela maiu în Transilvania și despre colțul de mamut dela Colintina. 4) *Ier di Gr. G. Tocilescu*, membru corespondent al Academiei, continuă citirea comunicațiilor sale asupra monumentelor și inscripțiilor romane aflate în Dobrogea.

Asociațiunea transilvană va ține adunarea sa generală în anul acesta la Deș în zilele de 27 și 28 august st. n. Inteligența română de acolo s'a și intrunit spre a face pregătiri pentru primirea oșpeților. Se speră, că și acesta adunare va fi cercetată de un public numeros, de oră-ce o mare parte a oșpeților și membrilor va pute călători de către Cluș pe calea ferată. Pe timpul acela se vor face și excursiuni în diferite locuri din Dejului.

Despre petrecerea din Beiuș, ținută la 11 l. c., mai primirăm o împărțire întârziată, din care vedem că la aceea au luat parte următoarele dame: domnele Hermina Ignat, Irina Antal, Irina Băbescu din Chereuș, Antița Pop, Cristina Kiss din Tulca, Adela Glița din N. Hidișel, Laura Hermann din Răbăgani, Vilhelmina M. Papfalvai din B. Valani, Sofia Breancu, Rosalia Selăgian, Rosalia Caba, Ana Ardelean, și domnișorele: Irina Antal, Cristina și Hermina Kiss din Tulca, Rosalia și Maria Hermann din Răbăgani, Cornelia Pop, Aurelia Roșescu, Luisa Cretiu, Teresia János, Elena Boțoc, Adalbertina Balaș din B. Valani, Adela Dudulescu, Antonia Ditrich, Maria Indre, Florica Leșan, Elena Dringou.

Doue festivități române. *Din Sibiu* primirăm cu datul de 19 iunie următoarele șire: Aseră avurăm norocirea a participa la o festivitate și petrecere națională foarte cordială. Pe orele 6 d. a. adeca publicul român din loc și giur eră invitat în localitățile casinei spre a asisiă la distribuirea medaliilor și diplomelor pentru premiații dela espoziția din anul trecut. Președ.

comitetului local de espoziție, protosincol dr. Il. Pușcariu, deschise festivitarea prin o cuvântare acomedată, se celiră apoi numele premiaților și cei prezenți veniau, între sunetele muziciei, și își luau în primire diplomele, respective medaliile. Terminându-le împărțirea premiilor, președ. încheiă festivitarea prin o cuvântare scurtă, dar bine simțită. După acesta se rădică păr. ass. cons. Boiu, și în termeni aleși, mulmeșce în numele celor prezenți atât comitetului central, cât și celui local pentru jefele aduse în interesul națiunii. Publicul erupse în întreit „să trăiescă“ pentru președinții comitețelor. Cu regret foarte mare s'a simțit lipsa pre on. dame dela acesta festivitate. Presente au fost numai ddnele C. Boiu, A. Moga, dna Dunca și dș. E. Simtion. După aceste ne aședarăm la mese și petrecurăm până la 10 ore. În decursul mesei corul sodalilor români începând cu „Deșteptă-te Române“, a cântat mai multe piese naționale. Toastele însuflețite n'au lipsit. Astmod petrecerea a fost de tot animată. Contingentul cel mai mare din cei prezenți il compuneau membri „Reuniunii sodalilor români“. Eră o adevărată bucurie a te vedē față în față cu atâți industriași români, viguroși, de totă speranță. Cătră 10 ore am fost onorați cu prezența mai multor pre stim. familii, începū deci danțul, care puse coronă festivității solemne. — *La Brasiov* asemenea în duminica trecută se făcū cu pompă împărțirea premiilor. Serbarea se finū în sala gimnaziului și se deschise prin o cuvântare a dlui Diamandi I. Manoli, fost președinte local al comitetului espozițiunii. Apoi se distribuira medaliile și diplomele.

Institutul „Albina“, precum ni se scrie din Sibiu, va înființa în toamna acesta o sucursuală în Brașov.

Din Mehadia ni se scrie, că între cei 750 de oșpeți, câți se allă pân'acuma acolo, sunt puțini români. Timpul pân'acuma a fost mai ploios. Acuma se deschide natura. Băile anul acesta au primit un vestment nou. Tot s'a renovat și un otel nou s'a zidit în față cu capela română, care încă e văpsită de nou. Ville particulare încă se zidesc mereu, pentru că pe teritoriul băilor statul nu vinde teren nimenuia; iar el fiind sărac seu cu puțin spirit de întreprindere, nu zideșce. Cu tôte aste, inginerul Zsigmondy din Budapesta vizitând băile, a făcut planul pentru un stabiliment de băi cu 100 de cabine, fiind că băile de acuma nu ajung a satisface trebuința.

Constanța, de când se află în posesiunea României, a luat un avânt mare. Case mari, frumoșe și elegante, scrie un corespundinte al „Românului“, resar că prin minune; fabrice însemnate se construiesc; totul în sfârșit se lucrază c'o activitate febrilă. Clădirea cea mai însemnată este otelul „Carol I“, cu trei etage afară de mansarde și care a costat pe compania englesă 1.400.000 lei. El se redică măreț și impunător, lângă farul Constanței, având o față spre mare, cealaltă spre boulevard. El este opera dlor arhitecți Al. Orescu și Enderle din București. Acum se pôte dice, că stațiunea balneară maritimă Constanța are tot ce trebe spre a corespunde la așteptarea chiar a celui mai pretențios vizitator.

Călușerul în Italia. Aflăm cu plăcere din „Bin. Public“, că măestrul Mocean dimpreună cu distinsul gimnastic Velescu, cari au fost atât de viu aplaudați anul trecut la Sibiu cu ocaziunea espozițiunii naționale, voiesc a întreprinde o excursiune în tôte orașele mari din occident, dar mai cu semă în Italia, pentru ca să arête și acolo descendinților vechilor romani danțurile străbune „Călușerul“ și „Bătuta“, precum și alte danțuri naționale și strămoșești. Cine nu li-ar ură deplin succes?!

Jurnal filo-român în Viena. Jurnalul hebdomadar „Der Osten”, înființat de cunoscutul publicist din Bucovina dl H. Bresnitz, carele în cinci-spre-dece ani a apărut cu curaj și perseverență interesele române în Viena în limba germană, a încetat a mai apare, după ce dl H. Bresnitz a devenit proprietar al jurnalului vienez „Morgen-Post”, carele apare în toate zilele. „Morgen-Post” este cel mai vechiu între jurnalele vienezese, ce apar în toate zilele, căci deja numeră al 32 an al existenței sale. Jurnalul „Morgen Post” va reprezenta, întocmai ca și „Der Osten” interesele române cu toată energia, și drept aceea recomandăm jurnalul „Morgen-Post” cu toată căldura atenției publicului român. „Morgen-Post” apare în toate zilele, chiar și în dumineci și sărbători, ieră prețul abonamentului pe lună este numai 1 fl. 50 cr. Pentru scrisori și expediții de bani ajunge adresa: Journal „Morgen-Post” în Viena, Kolingasse 17.

Un principe autor. Principele de Montenegro, Nicolae I, a scris acum de curând în limba serbă o dramă în versuri și în trei acte, intitulată: „Împărăteasa Balcanilor”. Acesta piesă se crede că are să fie tradusă în limba franceză, căci principele a făcut studii escelente la liceul Louis-le-Grand în Paris.

Societățile de temperanță în America. Legistura statului Delaware a publicat o lege, după care toți proprietarii cari vor închiria imobilele lor la cărciumari, vor fi răspunzători de daunele suferite de persoanele cari vor fi abuzat de băuturile alcoolice vândute de debitanții în cesiune. Și fiind că daunele interese ficșate de lege se rădică la o sumă respectabilă, apostolii temperanței sunt în culmea satisfacțiunii și pe deplin incredințați că d'aci n'șese luni nu vor mai exista cărciumi în întregul Delaware.

Telegrafia. În una din ședințele Academiei de științe din Paris, dl Alglave semnalază un fapt care interesează istoria telegrafiei și Academia științelor. În 1783, Academia fu chemată ca să examineze un aparat, care în câteva secunde, fără stațiune intermediară, trimetea un avis la 30 leghe depărtare. Condorcet, raportorul comisiunii, constată că sistemul era ingenios și practicabil. Un plic sigilat, care s'asigure drepturile inventatorului, fu depus la această epocă. Este vorba astăzi ca să se caute acest plic în archive și să se desfacă spre a împărtăși științei cele cuprinse într'ensul. Comisiunea administrativă a fost însărcinată cu acesta.

Au murit: Maria Belintian, măritată Hechtl, la Timișoara, în etate de 25 ani.

Ghicitură archeologică

de Mateiu Socodoran.

S. A. L.
UTA. REF.
UMO. SE.
C. E. T.
IT. ORE!

Acest monument s'a găsit nu de mult lângă satul Minciunești, și nimene n'a fost în stare să descifreze inscripțiunea.

Poftim, decă puteți!

Terminul de deslegare e 5 iuliu. Ca totdeauna, și de asta-dată se va sorti o carte între deslegători.

Deslegarea ghicitei de șac din nr. 20 :

O vino lângă mine, căci ieră vântul bate
Și florea demineței de-acum va vesteji:
De-acum când te-i întorče din locuri depărtate,
În dar o vei căta-o, căci n'o vei mai găsi!
Dar vino lângă mine și mörtea va fi dulce,
Pe ale tale brațe când fruntea voi plecä,
Așä drumașui țerii în câmp vrënd să se culce,
E fericit când plecä pe-o flöre fruntea sa.

Bine au deslegat-o dömnele și domnișöarele : Elena Zacharia n. Daminescu, Emilia Ciurdar n. Farcaș, Emilia Onciș n. Ciavoșchi, Ieonica Borca, Fira Serafin, Eufemia Duma, Silvia Tamașdan, Ecatarina Micu, Elena Mic, Maria Ilieș n. Pap, și dnii George Șandor, Alexandru Brădean, Emilian Micu, Grațian Flonta, B. O. Popescu.

Premiul l'a căștigat dna Emilia Ciurdar în Farnaș.

Cuția publicului.

Aniversaria mi-a adus în duplu următöarele musicale pentru pian :

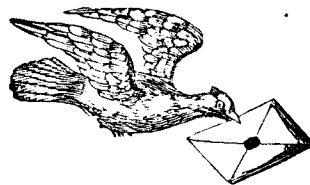
1) „Rapsodia română”, de Anton Șipoș. 2) „Marș triumfal” de Iules Heise. 3) „O horă” de Golombiovșchi-Porumbescu. 4) „Marș funebru” de G. Scheletti. 5) „Hora dorobanților la Grivița” de E. Neudöfler.

Aș schimbă cu drag, cu ori ce alte piese române, ce nu poșed.

„Jocul Romana” fie tipărit ori bine decopiat, este dorit.

Deci dară acei dni ori dame ce ar schimbă, sunt rugați a trimite titlul pieselor sub adresa : *Nina Lupu*, Timișöra-Spion nr. 11.

Poșta Redacțiunii.

Cermeiu. Ve mulțămim, dar despre acesta am raportat deja în nr. 22 al foii noastre.

Caransebeș. Am făcut ce a fost cu puțință, precum vei așä cât mai curënd.

Dlui I. S. P. in Viena. N'ai primit epistola noastră adresată în luna trecută la Budapesta?

Dnei A. G. in B. Cât mai curënd.

Iustus. Acesta fu a treia corespunđință ce primirăm despre acea petrecere, dar la 11 zile. După cele publicate deja, nu mai putem reveni. De altă-dată iute și — scurt!

Dlui G. S. in Bucuresci. Cu plăcere am satisface cererea, dar nu mai avem nici un tablou.

Călindarul săptămânei.

Țiua sept.	st. v.	st. n.	Numele sänților și sër-bătörilor.	Sörelere sare	Sörelere apune
Duminea	13	25	M. Achilina.	3 45	8 19
Luni	14	26	Pror. Eliseiu.	3 46	8 19
Mărți	15	27	Pror. Amos.	3 46	8 19
Mercuri	16	28	Muc. Tihon.	3 47	8 19
Joi	17	29	Muc. Emanuil.	3 47	8 19
Vineri	18	30	Muc. Leontie.	3 47	8 19
Sămbeta	19	1	Ap. Iuda fratele	3 48	8 18

Proprietar, redactor răspunđător și editor : **IOSIF VULCAN.**

Cu tipariul lui Eugeniu Hollösy în Oradea-mare. Strada principală nr. 274.